

HEEL NEDERLAND LEEST SONNY BOY

In *Boekenpost* 188 staat een artikel over de campagne *Heel Nederland Leest*, waarbij dit jaar *Sonny Boy* van Annejet van der Zijl centraal staat. Ter aanvulling hierop op deze pagina een uitgebreid auteursportret en weblinks naar achtergrondinformatie bij het boek op internet.

Auteursportret Annejet van der Zijl

Annejet (Annajetske) van der Zijl (1962) werd geboren in Oterleek bij Alkmaar en groeide grotendeels op in Leeuwarden. Haar ouders werkten in het onderwijs en als kind kreeg Annejet 'volop kansen en boeken' aangereikt, zoals ze in 2012 in *Vrij Nederland* vertelde. Die boeken waren wel besteed aan het rustige en wat verlegen meisje dat ze was: 'Ik heb een groot deel van mijn jeugd verdroomd. Ik voelde me niet zo thuis in de wereld en zocht mijn toevlucht in verhalen.'

Na haar gymnasiumdiploma gehaald te hebben, ging ze studeren in Amsterdam, eerst kunstgeschiedenis, later massacommunicatie. De wereld om haar heen vond ze in de jaren tachtig maar onveilig door de sfeer van polarisatie en somberheid over de toekomst: 'Het waren geen tijden voor romantische meisjes.' In een fragment uit [VPRO Zomergasten](#) vertelt ze erover.

Journalistiek

In 1989 trok Van der Zijl naar Londen om een masteropleiding journalistiek te volgen. Ze raakte er onder de indruk van de Angelsaksische traditie op het gebied van goed vertelde non-fictie, zei ze in 2005 in een interview met *Trouw*: 'Daar mag je zelfs als journalist je artikel beginnen met "Er was eens". Als de feiten maar kloppen, en als het verhaal maar goed wordt verteld.'

Terug in Nederland ging ze werken voor het weekblad *Haagse Post*, later *HP/De Tijd*. Ze vond zichzelf geen goede journalist omdat ze geen 'neus voor nieuws' had en het ook vervelend vond als ze mensen ongelukkig maakte met haar stukken. Al gauw bleek haar talent te liggen in het schrijven van (misdaad)reconstructies en het portretteren van mensen. Artikelen uit die tijd, zoals een reconstructie van de krakersrellen in Amsterdam op Koninginnedag 1980, verschenen in 2013 in twee boeken: *Een dag om nooit te vergeten* en *Moord in de Bloedstraat*.

Remco Campert

In 1995 begon Van der Zijl aan wat haar eerste boek zou worden, het in 1998 verschenen *Jagtlust*. Het verlegen meisje dat zich niet zoals haar collega's in de journalistiek in het uitgaansleven stortte, raakte gefascineerd door het Gooise buitenhuis met die naam, waar in de jaren vijftig en zestig jonge kunstenaars het leven vierden. Een van hen was Remco Campert. Toen de hem onbekende journaliste contact opnam omdat ze over *Jagtlust* wilde schrijven, vertrouwde hij er na de kennismaking op dat ze dat op een integere manier zou doen. Een belangrijk moment voor Van der Zijl: 'Als Remco mij toen niet had vertrouwd, was ik geen schrijfster geworden', zei ze tegen Caroline Lo Galbo in het eerder aangehaalde *Vrij Nederland*-interview.

Eind 1999 nam Van der Zijl ontslag bij *HP/De Tijd*. Ze had het plan opgevat om de biografie te schrijven van een van de meest geliefde Nederlandse auteurs: Annie M.G. Schmidt.

Het grote succes

Om die biografie te kunnen schrijven, had Van der Zijl uiteraard medewerking nodig van mensen die de schrijfster goed gekend hadden. Een logische bron was Schmidts zoon Flip van Duijn. Net als Remco Campert eerder was hij gauw gewonnen voor Van der Zijl: 'Annejet stelde zich bescheiden op en stelde grondige vragen. Ze luisterde goed en ik vertrouwde haar meteen' (*Vrij Nederland*).

Hij was dan ook heel tevreden met het resultaat dat in 2002 onder de titel *Anna* in de boekhandel lag. Van der Zijl had een liefdevol boek geschreven, maar de minder prettige kanten van zijn moeder niet onbelicht gelaten. Met *Anna* begon het grote succes voor Annejet van der Zijl: de biografie werd goed ontvangen en verkocht, vormde in 2010 de basis voor een televisieserie en in 2017 ook voor een musical over Annie M.G. Schmidt.

Het gaf haar de gelegenheid om zich bezig te gaan houden met een heel ander verhaal. Toen ze nog bij *HP/De Tijd* werkte, had ze van een collega gehoord over de liefde tussen een Surinaamse man en een zeventien jaar oudere Nederlandse vrouw in de jaren dertig en veertig in Scheveningen, en hun zoontje dat ze 'Sonny Boy' noemden. Die naam werd ook de titel van het boek dat in 2004 verscheen en in 2011 werd verfilmd. Lezers en de meeste recensenten waren zeer gecharmeerd van dit bijzondere, maar uiteindelijk trieste verhaal. En de echte 'Sonny Boy' die zelf diverse pogingen had gedaan om het verhaal van zijn ouders op schrift te stellen, was Van der Zijl heel dankbaar. Het boek werd in 2007 nog uitgebreid met een apart verhaal, verschenen onder de titel *De dageraad*, dat oorspronkelijk bedoeld was als eerste hoofdstuk van *Sonny Boy*. Van der Zijl beschrijft hierin het leven van de voorouders van Waldemar Nods uit *Sonny Boy*, op een plantage in Suriname in de negentiende eeuw. In 2017 verscheen deze tekst opnieuw, in een luxere uitgave met illustraties van Sylvia Weve. In 2023 staat *Sonny Boy* centraal in de campagne *Heel Nederland Leest* en werd een gratis editie van het boek verspreid onder het publiek, om mensen te stimuleren over het boek met elkaar in gesprek te gaan. In 2024 wordt het verhaal als theatermonoloog op het toneel gebracht.

De drie grote biografieën die Van der Zijl na *Sonny Boy* publiceerde, kenden stuk voor stuk veel succes, hoe verschillend de hoofdpersonen ook waren. *Bernhard : een verborgen geschiedenis* (2010), waarop ze promoveerde als historica, en *Gerard Heineken : de man, de stad en het bier* (2014), over de stichter van de bekende bierbrouwerij, zijn levensbeschrijvingen van bekende figuren, maar dat geldt niet voor Allene Tew (1872-1955), die centraal staat in *De Amerikaanse prinses* (2015). Van der Zijl was haar op het spoor gekomen toen ze research deed voor haar boek over Bernhard. En ze raakte geïnteresseerd in deze vrouw die vijf keer trouwde, allerlei tegenslagen overwon (zoals het verlies van drie kinderen en van haar opgebouwde fortuin) maar zich telkens weer oprichtte. En deze Allene bleek toen ze in Duitsland woonde de buurvrouw van de nog vrijgezelle Bernhard te zijn. In haar boek laat Van der Zijl zien dat Allene een rol heeft gespeeld in het totstandkomen van het huwelijk tussen Bernhard en prinses Juliana.

Haar Boekenweekgeschenk *Leon & Juliette* (2020) is geschreven volgens 'vertrouwd' Van der Zijl-recept. Het is een goed gedocumenteerd verhaal gebaseerd op de geschiedenis van de Nederlander Leon Herckenrath die in 1818, op 18-jarige leeftijd, naar Amerika reist om daar zijn geluk te gaan beproeven. Hij komt uiteindelijk terecht in Charleston, een bruisende stad, maar ook een stad waar slavernij een normaal verschijnsel is en de zwarte bevolking nagenoeg rechteloos. Daar leeft Juliette, een zwart meisje op wie Leon verliefd wordt. In haar nawoord kondigde Van der Zijl al aan dat er op een later moment een uitgebreide versie van dit boek gepubliceerd zou worden. Dat voornemen werd gerealiseerd met het in het najaar van 2021 verschenen *Fortuna's kinderen*. Het eerste gedeelte van dit boek bestaat uit het Boekenweekgeschenk *Leon & Juliette*, het tweede deel, *James & Virginie*, beschrijft het leven van de oudste dochter van Leon en Juliette en haar huwelijk met de avonturier James de Fremery die in San Francisco fortuin maakt als wijnhandelaar en bankier. Dan haalt hij zijn bruid Virginie uit Nederland en vertelt Van der Zijl over hun belevenissen in Californië, tegen de achtergrond van belangrijke ontwikkelingen in het Amerika van de negentiende eeuw, zoals de veranderingen voor de zwarte bevolking.

Gereedschapskist

'Ik maak de feiten niet mooier, maar het is wel mijn waarheid', aldus Annejet van der Zijl over haar boeken die aangeduid worden als 'literaire non-fictie'. Ze schrijft de boeken waarvan ze destijds in Engeland is gaan houden, waarin de feiten kloppen en het verhaal goed wordt verteld. Om dat tweede doel te bereiken, 'plundert ze de gereedschapskist van de fictieschrijver'. Of, in de woorden van Pieter Steinz destijds in zijn recensie van *Sonny Boy* (*NRC Handelsblad*, 3-12-2004): 'Ze heeft het archiefmateriaal en de *oral history* aangevuld met de basisingrediënten uit het keukenkastje van de wereldliteratuur: flashbacks en flashforwards, innerlijke monologen en perspectiefwisselingen, metaforen en spiegeleffecten.'

Die aanpak levert soms kritiek op van de kant van historici als het gaat om het wetenschappelijk gehalte, maar Van der Zijl besluit al haar boeken met een uitgebreide verantwoording en bronnenoverzichten. Uitstapjes naar de pure fictie heeft ze weleens overwogen, vertelde ze in interviews, maar vaak concludeerde ze dat er tegen de grillige werkelijkheid niet op te verzinnen viel.

Toch heeft ze inmiddels twee fictietitels op haar naam staan. De eerste is het samen met Jo Simons geschreven *De val van Annika S.* (2018, in 2023 herdrukt onder de auteursnaam Annejet van der Zijl), een thriller waarvoor de inspiratie wel in de werkelijkheid lag, over een Duitse politica die op leugens over haar verleden betrupt wordt. Annika keert terug in de door Van der Zijl alleen geschreven opvolger *Rijke mensen zijn anders* (2023).

Veldmuis

‘Ik ben een veldmuis, ik scharrel alles bij elkaar en daarin ben ik heel georganiseerd. Het zal me niet gebeuren dat ik iets laat liggen’ zei Annejet van der Zijl in 2014 in *de Volkskrant*. Ze heeft vaak verteld dat ze erg houdt van de research die ze moet doen voor ze daadwerkelijk aan het schrijven van een boek kan beginnen. In een interview met leesclubtijdschrift *BoekDelen* in 2006 zei ze over haar werkwijze: ‘Om te beginnen maak ik een *factsheet* waarin ik alle feiten onderbreng en orden. Dat is mijn ruwe versie. In die fase denk ik vaak al: dat is een mooi einde voor een hoofdstuk, bijvoorbeeld, of ik combineer bepaalde feiten waardoor er nieuwe inzichten ontstaan. Ik bouw als het ware een stalen fort van feiten waar ik als een Houdini in rondkronkel en probeer er een smakelijk en toegankelijk verhaal van te maken.’

Een van de redenen voor Van der Zijl om zich zo in het leven van anderen te verdiepen, is om zo haar eigen vragen over het leven te onderzoeken. In de misdaadreconstructies die ze aan het begin van haar carrière schreef, fascineerde haar de vraag waarom iemand iets slechts doet. Bij *Sonny Boy* keerde ze die vraag om: wat maakt iemand tot held? En *De Amerikaanse prinses* draaide voor haar om de vraag hoe je omgaat met verlies.

Bekroningen

Naast al het succes bij het lezerspubliek en veel lovende recensies ontving Annejet van der Zijl voor haar werk diverse nominaties en prijzen. Zo werd *Anna* genomineerd voor de Gouden Uil en *Sonny Boy* voor de NS Publieksprijs. *Bernhard*, *Gerard Heineken* en *De Amerikaanse prinses* werden alle genomineerd voor de Libris Geschiedenis Prijs. Het levensverhaal van Allene Tew kreeg ook een nominatie voor de NS Publieksprijs en ontving een Gouden Boek vanwege de verkoop van meer dan 250.000 exemplaren. Een derde nominatie voor de NS Publieksprijs was er voor *Fortuna's kinderen*, maar dat jaar werd de prijs niet uitgerekt omdat de publiekstemming via internet was ‘gesaboteerd’.

Bernhard leverde Van der Zijl de M.J. Brusseprijs voor het beste journalistieke boek op. Voor haar hele oeuvre ontving ze al in 2012 de Gouden Ganzenveer, een onderscheiding voor personen of instituten die van grote betekenis zijn geweest voor het geschreven en gedrukte woord in Nederland. De Academie De Gouden Ganzenveer was van mening dat Van der Zijl biografieën schrijft die ‘wetenschappelijk verantwoord zijn en tegelijkertijd ook een breed publiek aanspreken’.

In augustus 2016 was Van der Zijl een van de drie winnaars van de Amsterdamprijs voor de Kunst, eveneens een bekroning voor haar hele oeuvre. In het juryrapport lezen we: ‘Haar intuïtieve onderzoeksmethode, gecombineerd met een hoge mate van perfectionisme en een meeslepende schrijfstijl maken haar een schrijfster van wereldklasse.’

Tekst Frank Hockx

Achtergronden bij *Sonny Boy*

1. Vertaling van het [dossier van Waldemar Nods](#), zoals gepubliceerd op de site van het Herinneringscentrum concentratiekamp Neuengamme.
2. Meer over de woningen aan de [Zeekant](#) in Scheveningen, waar Rika en Waldemar zich in 1938 vestigden.
3. Diverse posts over boek en film, de reacties in Suriname en het leven van Waldy op de blog [Caraïbisch Uitzicht](#) van de Werkgroep Caraïbische Letteren.
4. Biografie van Rika van der Lans bij het [Huygens Instituut](#) en een Engelstalige biografie van Waldemar Nods bij het [Holocaust Memorial Day Trust](#).
5. *Sonny Boy* is op de pagina's [Lezen voor de Lijst](#) van de website [Jeugdbibliotheek.nl](#) ingedeeld in niveau 3. Daar zijn vragen en opdrachten te vinden rond het boek en tips voor verder lezen.
6. Bekijk de trailer van de film [Sonny Boy](#) op YouTube.
7. Annejet van der Zijl was in 2015 een van de [VPRO Zomergasten](#). Op de site van dat programma is een uitgebreid dossier te vinden, met videomateriaal.
8. De [website](#) van Annejet van der Zijl.